

בבא קמא ל

משה שווערד

1. נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף יד עמוד א

מתני' הא פסיקנא לעיל כר' יוחנן דאמר מפקיר נזקיו שלא באונס חייב וא"כ מתני' דהכא שהוא שופך ומצניע שלא באונס ותני חייב אתי שפיר אליבא דהלכתא אפי' אפקרינהו: והוזק בהן אחר. היינו שהוחלק במים ונישף בקרקע אבל נטפנו כליו במים פטור דבורו הוא ופטור על נזקי כלים כדכתיבנא לעיל:

2. תוספות על בבא קמא דף כח/ב

אבל הוא עצמו פטור דקרקע עולם הזיקתו. ולא בעי למימר שהוזק הוא עצמו במים דלישנא משמע שהוחלק עצמו במים ולא שהוזק בהן ובאפקריה לא מצי לאוקמי דא"כ לא מחייב לא אכלים ולא על עצמו:

3. תוספות על בבא קמא דף ל/א

בדתמו מיא. פירוש בתמו מיא נמי איירי וניחא ליה לאוקמי בין תמו בין לא תמו ודוקא בכלים מלאוקמי דוקא בלא תמו ובין בכלים ובין בעצמו וא"ת ואי תמו מיא סתמא מפקר להו והוי בור ופטור בו הכלים וי"ל דלא תמו כל כך שלא יהא עדיין ראויין לשום דבר ואי הוה גרס איפכא הוה ניחא מי סברת דתמו מיא ונכנסו בעפר ונעשה טיט לא דלא תמו מיא שהמים צלולים עדיין דמסתמא לא אפקרינהו:

4. נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף יד עמוד א

חדא בימות החמה וכו'. דאי אשמועינן בימות החמה הוה אמינא התם הוא דמחייב דהא לית ליה רשותא אבל בימות הגשמים דברשות קא עביד אימא לא מחייב ואי אשמועינן ימות הגשמים הו"א ימות הגשמים הוא דלא מחייב אלא היכא דשפיך בכונה אבל ימות החמה אפילו שלא בכונה נמי חייב קמ"ל דבמתכוון דווקא חייב:

5. שערים מצויינים בהלכה

חדא בימות החמה וחדא בימות הגשמים.
הא דאצטריך תרווייהו, ע"י מש"כ
בנמוק"י. וכיד דוד מפרש, די"ל דהך דהכא
מייירי בימות הגשמים, מדקתני השופך משמע
דשפך ברשות, אבל לעיל לא מייירי ששפך
ברשות, שהרי נשברה כדו שלא ברצונו, מיהו
אפשר לומר דלעיל מייירי בימות הגשמים,
ומפני שיש רשות לשפוך, א"כ ממילא
פשיטא דאין חייב לסלק, ואעפ"כ אם הוזק
אחר חייב בנזקו, ועכ"פ כיון דאינו ידוע איזה
מייירי בימות החמה ואיזה בימות הגשמים,
הוצרך לשנות תרווייהו, כדי לידע ממשנה
יתירה דאפילו בימות הגשמים חייב.

6. קובץ ביאורים - מסכת בבא קמא אות טז

טז) דף ל' ע"א המצניע את הקוף וכו'. א"ר יוחנן לא שנו אלא מפריח אבל מצמצם לא. מ"ט פטור, אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים. וקשה לי הא כתבו התוס' לקמן (דנ"ב ד"ה ואתו) דאפילו לא שכיחי גמלים כלל יש לחוש שמא יבואו גמלים ויפלו, והטעם נראה שלא פטרה התורה אנוס אלא היכא שהחסרון הוא בהמזיק שאין בכחו להזיק, אבל אם המזיק יכול להזיק אלא שלא הו"ל לאסוקי אדעתיה

שיבואו כאן נזקין, אנוס כזה לא פטרה תורה, וא"כ ה"נ, אף שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים, יתחייב כמו בלא שכיחי גמלים כלל. ותירץ לי מורי הרה"ג ר' שמעון הכהן שליט"א, דהא דלא שכיחי גמלים כלל אינו אלא כרוח שאינה מצויה, דבכה"ג לא הוי אנוס, כדמוכח בכמה דוכתי (דהא שור תם חייב ברוח שאינה מצויה וגם אדם המזיק חייב ברוח שא"מ), אלא שהתורה פטרה בשמירתו, ולא פטרה התורה אלא כשהחסרון בכח המזיק וכנ"ל, אבל הא דאין דרכן של בנ"א להתחכך בכתלים הוי אנוס גמור וגם אדם המזיק מפטר בכה"ג, ובאנוס גמור אין חילוק בין שהאנוס הוא מצד המזיק או מצד הניזק:

7. שערם מצויינים בהלכה

אבל בכותל בריא המצניע פטור, וחייב בעל הכותל. פרש"י דהוה ליה לאצנעינהו. כתבו הרא"ש והנמוק"י דפטור המצניע דלא הו"ל לאסוקי דעתיה שיסתרו הכותל, ולא פשע בשמירתו, כיון שאין הכותל עומד ליסתר, ובעל הכותל חייב דאיבעי ליה לעיוני. וכתב בערוך השולחן (ח"מ סי' תטו ס"ד) דאפילו לא ידע בעל הכותל מהקוצים המוצנעים שם חייב, מדכתבו הראשונים הטעם דהו"ל לאסוקי אדעתיה, אמנם מלשון רש"י, דהו"ל לבעל הכותל לאצניעם, משמע

דוקא בידע מהם, ואפשר דכוונתו אע"ג דלא ידע מקודם, מ"מ כיון שאחר סתירת הכותל ראם הו"ל לאצנעינהו, וא"כ אם לא ראם כלל אפשר דפטור, וכן נראה עיקר.

8. נחלת משה

האי מאן דזעי למכווי חסידא לקיים מילי דנזקין וכו'. הא דקאמרינן אלו השלש דברים לפי שראשית כל לריך להיות סור מרע שחבר שלא חיק לחצירו ולא יגרום לו שום נזק ואח"כ לריך לקיים עשה עוב דהיינו מילי דאבות דצמסכת אבות איירי מלימוד התורה וקיום המלוות ואח"כ מילי דזרכות

דהיינו להצב ויראה שאחרי שסר מרע ומקיים המלוות אז יכול להגיע להצב ויראה אמיתית.

9. נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף יד עמוד א

מילי דנזקין. תלתא בבי דשייך בהו נזקין וגזל ומשיב אבדה ואונאה ורבית משום דלא מיקרי חסיד אלא מאן דעביד לפנין משורת הדין בין לקדש עצמו במותר לו בדברים שבינו לבין המקום בין למעבד הרחקה יתירא דלא ליגע באיסור גזל ונזקין וכיוצא בהן ואף על גב דבשאר מילי מוקים נפשיה אדין תורה וד"ס חסידא הוה: ורבינא אמר דנהי דחסידי מתקרי חסיד גמור לא הוי עד דהוי חסיד בכולהו:

10. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ל עמוד א

ליקיים מילי דנזיקין. יש מפרשים דבכל חדא מהני אמרינן מילי דחסידותא בנזיקין הוא חסידים הראשונים מצניעין ובאבות האומר שלי שלך ושלך חסיד ובברכות חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללין. הרשב"א ז"ל.

וזה לשון ה"ר יהונתן ז"ל: מילי דנזיקין בחסידים אלה שהיו חוששין אף לדבר שאינו רגיל כדי שיתרחקו מהיזק הבריות. מילי דאבות אבות דרבי נתן שהם פרקי דחסיד. מילי דברכות שיהיה זריז בתפילה כותיקין וכחסידים הראשונים שהיו שוהין שעה אחת ומתפללין. ובפחות משלשה אלה לא יוכל להיות חסיד שיקיים מילי דנזיקים שישמר מהיזק חבריו בכוונה ושלם בכוונה ושיקיים מילי דאבות שיהא ותרן בממונו שיאמר שלי שלך ושלך שלי ושיקיים מילי דברכות שיתפלל בכוונה שלמה. ע"כ.

וזה לשון רבינו חננאל ז"ל: ... מילי דברכות כדאמרינן אסור לאדם ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה וכיוצא בו. ע"כ.

• דבר יעקב מסכת בבא קמא דף ל עמוד א

ה"ח מבאר יקיים מילי דנזיקין אפילו ברה"ר. התחזין יחזקאל [פ"ב ה"ו] מדייק מלשון הרמב"ם [נזק"מ יג - כב] שהחסידים היו מצניעים קוצים וזכוכית אף שאינה שלהם, וזה כוונת ה"ח אפ" ברה"ר.

11. פתח עינים על בבא קמא דף ל/א

ת"ר חסידים הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וזכוכיותיהם וכו'. אפשר לרמוז במאמר זה דרך רמז כי הן האדם זמנין דבטל מהתורה לפום צערא בבא אליו דואג היש משכיל על כן יאמרו תורתו של דוא"ג אינו אלא מן השפה ולחוץ כי לבו בל עמו ויהי הצע"ר לסגור לבו. ועוד נודע דאם יש באדם מעלות המדות ומושב"ח ועומ"ד את עולותיו ואת שלמיו יזוח לבו עליו. וידוע כי שדה כינוי לתלמוד כמו שפירשו רז"ל בכמה מקומות שדרשו שדה על התלמוד. ואפשר שזהו הרמז חסידים הראשונים היו מצניעין קוצותיהם פירוש צעריהם ודאגות שהם כקוצין. וגם זכוכיותיהם פירוש שבחיהם שמאירים ומזהירים כזכוכית לבנה אשר שטים הנה חבילי טרדי"ן לבלבל דעתו מעבודת ה'. ברם הני חסידים קמאי היו מצניעין מחשבותם אלו בתוך שדותיהם שהיו עוסקים בתלמוד הנקרא שדה בכל כחם. ומעמיקים להם ג' טפחים כנגד הרהור ומחשבה הפחותה מהרהור ורעותא דלבא הקלה מהכל המה בצדקתם עבדו להן זרזי"ם להעמיק ולפנות מחשבות אלו מצער או שבח כדי שלא יעכב המחרישה כלומר שמחשבה בצער או בשבח מועלת ומעכבת המחרישה פירוש עומק העיון בשדה אשר ברכו ה' הוא התלמוד והם מצניעין אותם כדי שלא יעכב המחרישה עיון הקדוש שדרכו לחרוש בשדה התלמוד:

12. מהר"ץ חיות מסכת גיטין דף סו עמוד א

גמרא ר' יהודה חכם לכשירצה. נ"ב כבר התעוררו כלם מה שבח הוא לר' יהודה ועי' מהרש"א. ול"נ דבר נכון וברור. דהנה ידענו בנסיון דאף האדם היותר שלם בתכלית השלמות אינו עלול בכל עת לחכמה והתבוננות ולא כל הזמנים שוים. ובזמן שאדם בצער או בכעס או שהוא במעמד העוני או שתקפה עליו הכעס והקנאה. הנה אינו עלול בשעה זו להעמיק במדע. וכבר אמרו בראשית רבה פ' וירא בשר ודם חימה כובשתו בשר ודם הקנאה כובשתו. ולשחות בעמקי מצולות התורה והעבודה צריכין להפשיט כל ענינים החושים ושאר המחיצות המבדילות. וכבר אמרו גלוי וידוע שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות (ברכות טו ע"א) ושבחו ככאן את ר' יהודה שר' יהודה היה חכם לכשירצה. היינו בכל עת שהיה רוצה להעמיק בחכמה היה הנקל בעיניו להשקיע ביון מצולה כל עניני חושים ולהפשיט עצמו מן העולם התחתון ולהשתדל בדעה ובתבונה ודבר זה הוא מעלה גדולה מאד ולא נמצא איש אחד בין ששים ריבוא אשר יוכל להתפאר עצמו כי הוא מכושר בכל עת ובכל רגע לכנוס בפנימית התורה. ועי' מדרש חזית פיסקא יפה את רעיתי כתרצה בכל עת שאתה רוצה ע"ש ויתפרש ג"כ על דרך זה:

13. פתח עינים על בבא קמא דף ל/א

אמר רב יהודה האי מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין. אפשר דמהאי טעמא כל תנויי דרב יהודה בנזיקין כמ"ש בברכות ותעניות. ורב יהודה חסיד קדוש יאמר לו כדמוכה בפרקא דחסידי ושמואל רביה קרי

עליה אין זה ילוד אשה כמ"ש פ"ב דנדה. והוה עביד כשמעתיה דהחסידי לקיים מילי דנזיקין ומשו"ה קב"ע את קובעה"ם ותני ומתני בנזיקין:

14. מהרש"א על בבא קמא דף ל/א

גמ' מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין כו'. יראה כי חסיד נאמר על מי שעושה מעשיו על צד היותר טוב כמאמרם פ"ק דע"ז במעלות הטוב עשרה דברים זהירות מביאה לידי זריזות כו' וחשיב למעלה עליונה חסידות מביאה לידי רוח הקודש **ולפי שיש לאדם במעשיו הטובות ג' חלקים דהיינו טוב לשמים. טוב לבריות. וטוב לעצמו.** קאמר רב יהודה מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין דאז יכול לתקן מעשיו שיהיה טוב לבריות ורבא קאמר דלקיים מילי דאבות דאז יתקן מעשיו שיהיה טוב לעצמו במדות ואמרי לה דלקיים מילי דברכות דאז יתקן שיהיה טוב לשמים וכל אחד מהני אמוראי נקט כל א' מהני ג' מיני חלוקים במעשים טובים של אדם וק"ל:

15. ביאור הגר"א - משלי פרק ב פסוק ט

אז תבין צדק גו' ... וזהו משחז"ל האי מאן דבעי למהוי חסידא יקיים מילי דברכות והוא בינו לבין המקום כי כל הנהגה מעוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה כו' וח"א יקיים מילי דנזיקין שהוא בינו לבין הבריות וחד אמר יקיים מילי דאבות הוא מוסר ומדות איך יתנהג האדם בינו לבין עצמו וכן לכל א' צריך כל הג' מדות ...

16. מהר"ל חדושי אגדות על בבא קמא דף ל/א

מאן דבעי למהוי חסידא וכו'. פירוש זה כי שלמות האדם הוא בג' פנים שאין האחד כמו השני כי צריך **האדם שיהיה שלם בעצמו, ויהי' שלם עם זולתו מבני אדם, וצריך שיהיה שלם עם בוראו,** דהיינו בדבר שמגיע לבוראו. ואלו ג' שלמות כוללים הכל, ונתבאר דבר זה בפרק משה קבל באריכות (אבות פ"א מ"א), ואין להאריך כאן, וסבר רבי יהודה מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין שלא יגרום היזק לזולתו מבני אדם, וזהו עיקר החסידות כאשר זולתו לא ימצא היזק ממנו, שאם אין מקיים דבר זה וגורם לזולתו היזק אין ראוי שיהיה נקרא חסיד. ולכך מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין, ולא אמר שיגמול חסידים ויתן צדקה, שודאי ראוי לעשות הטוב לזולתו ואין זה מורה על חסידות יתירה, אבל כאשר נוהג במילי דנזיקין אף אם אין עושה בידים כלל רק שנוהר שלא יגיע היזק ורע לזולתו בגרמתו, זה חסיד גמור:

ולרבא דאמר לקיים מילי דאבות, כלומר שעיקר החסידות הוא בזה כאשר הוא איש שלם בעצמו, והמדות הטובות הם שלמות עצמו, וסבר רבא כי יותר ראוי שיקרא חסיד כאשר הוא שלם בעצמו, דבר שמגיע לעצמו, והוא עיקר יותר לחסידותו:

ולאמרי לה לקיים מילי דברכות, הוא השלימות השלישי, שהוא שלם עם בוראו לברך את שמו יתברך על כל דבר ודבר, ואין שם שמים מסולק מאתו, וסברי דיותר ראוי שיהיה החסידות תולה בזה כאשר הוא שלם עם בוראו:

ואפשר כי אין כאן מחלוקת כלל ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי כי האדם (אינו) [לא] יושלם עד שהוא חסיד גמור בג' דברים אלו שמשלימין האדם עם בוראו ועם זולתו מבני אדם ויהיה שלם בעצמו ג"כ ואז הוא שלם לגמרי:

17. משך חכמה על דברים פרק ו פסוק ה

בכל לבבך כו' - **האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דברכות (בבא קמא ל), זה הדבקות וההכרה שהכל בא מן השם וההודאה אליו, וזה בכל לבבך, על השכליות. ואמרי לה לקיים מילי דאבות, זה מדות ותכונות הנפש, וזה בכל נפשך. וא"ל לקיים מילי דנזיקין, כי האדם מדיני בטבע, ואוהב הקבוץ לרוב חסרונו,** וכבר נתעורר בן זומא בראותו אוכלסא אמר (ברכות נח) כל מה שברא כו' אדה"ר כמה יגיעות יגע, ואינו דומה לבעה"ח שלבושו וביתו עמו, [וחכם הרזים שמשלם בדיעה ובחכמה ע"י חינוך זולתו, לכן מה דעלך סני (שבת לא), מה שאתה רוצה מזולתך תועליות ולא רע, כן את לזולתך. וזה ובכל מאודך, עם מה שיש לך היתרון על כל הבע"ח, וזה מילי דנזיקין.

18. בן יהוידע על בבא קמא דף ל/א

האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין. נ"ל בס"ד, דארז"ל ברית כרותה לשפתיים, דאיכא מילי שהאדם מוציא מפיו בשגגה ועושין נזק גדול, וכמ"ש בכתובות דף ס"ב ע"ב דאמר ר' ינאי על יהודה בנו של

ר' חייא חתנו, כפו מטתו שאלמלי יהודה קיים לא ביטל עונתו, והואי מלתא דא כשגגה שיצאה מלפני השליט ונח נפשיה, וכן בגמרא דמועד קטן דף י"ח ע"א, דאמר ליה פנחס למר שמואל אחיו אי בדידיה הוה מלתא דא דאבילות, מי הוה מזלזלת בטופרי למשקל להו, והואי האי מלתא כשגגה היוצאה מלפני השליט, ואתרע אבילות בשמואל, ואח"כ הוכיחו איך לא נזהר בדבורו וכי לית לך ברית כרותה לשפתים, דאמר ר' יוחנן מנין שברית כרותה לשפתים, שנאמר ויאמר אברהם אל נערי שבו לכם וכו' ע"ש, נמצא הדברים עושין נזקין הרבה, שזה המדבר שאינו מדקדק בדיבור שמוציא מפיו, גורם להרוג בני אדם בשבט פיו, ולזה אמר לקיים אזהרה שהזהירו חכמים במלי דנזיקין רוצה לומר בדברים שיוצא מהם נזק, שיתן דעתו בהם שלא יכשל, ויגרום נזק חס ושלום, וכמו הנך עובדי:

19. אליה רבה על או"ח סימן רב

(א) גרסינן האי מאן דבעי למיהוו חסידא לקיים מילי דברכות. ולכאורה תמוה דמשמע מי שלא קיים אותן חסיד הוא דלא מיקרי אבל רשע נמי לא מיקרי, הא כתיב חבר הוא לאיש משחית. אלא רצה לומר שלא יסמוך על הכלל שאמר על שהכל יצא, אלא ילמוד מילי דברכות לברך על כל מין ברכה השייך לו. וכתב בכתבי האר"י זכרוננו לברכה הפוטר עצמו בברכות שהכל הרי זה בכלל בור שקללהו חז"ל, עד כאן.

20. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף ל עמוד א

טז] רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות - הר"ח מבאר מילי דברכות היינו דאסור ליהנות מעולם הזה בלי ברכה. האליה רבה [סימן רב - א] והברכ"א מקשים שאין זה חסידות אלא הלכה שאסור ליהנות מעוה"ז בלי ברכה.
הח"ח [שם] מבאר מילי דברכות שיאמר בכל יום מאה ברכות ויתבונן במה שאומר ומודה לבוראו...
ר' יהונתן מבאר שיתפלל כותיקין ויתפלל בכוונה שלימה.

21. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף ל עמוד א

יז] וכל הקודם בהן זכה - נחלקו האחרונים האם הוי הפקר ממש או דאינו הפקר ואכתי הוי של בעלים כל זמן שאדם אחר לא זכה בהן, אלא שיש רשות לאחר לזכות.
הרמב"ם [נזק"מ יג - יד] כתב, אם הוציא קנסו חכמים שיהיו כהפקר וכל הקודם בהן זכה, משמע שאינו הפקר ממש.
הסמ"ע [סימן תיד - ב] מבאר הטעם שחייב על היזקו [אף על פי דהוי הפקר] משום שהוי כהפקיר נכסיו אחר הנחתו, משמע שהוי הפקר ממש. גם התוס' יום טוב מבאר הא דקתני כל הקודם בהן זכה, אף על גב דכהפקר הן חייב בנזקו, דמפקיר נכסיו שלא באונס חייב. ומבואר דס"ל דהוי הפקר.
בשי"ר' דוד [אות שעה] כתב דאינו הפקר גמור והוי של בעלים עד שיזכה בהן אחר [וכ"כ המנח"ש].
ומביא ראיה מהא דאין מורין כן אלא אומרים שאסור משום גזל, ואם הוי תיכף הפקר מאי טעמא אין מורין
22.

22. רש"י על בבא קמא דף ל/א

כל המקלקלין ברה"ר - [1] רבן שמעון בן גמליאל שמעיה לת"ק דלא קניס אלא שבחא אבל גופא לא כדקתני בברייתא בגמרא ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר דגוף נמי כל הקודם בו זכה [2] לישנא אחרינא כל המקלקלין ואפי' עושין ברשות:

23. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף ל עמוד א

יח] רד"ה כל המקלקלין ברה"ר וכו' - רש"י מביא ב' לשונות לבאר במה פליגי ת"ק ורשב"ג.
לפי הפירוש הראשון פליגי האם קנסו [שכל הקודם זכה] רק בשבחן או גם בגופן. וכך מבארת הגמ' [להלן ע"ב] בס"ד את מחלוקתם בברייתא, ולפי זעירי כך הביאור לפי האמת. לפי רב הגמ' אומרת שנחלקו [בברייתא] האם הא דקנסו גופן אטו שבחן הוי הלכה ומורין כן או אין מורין כן. וכתב התוס' יום טוב דאפשר לומר שזה גם המחלוקת במשנה. וצ"ב למה רש"י לא הזכיר זאת. התורת חיים כתב משום שהוי דיהויא בעלמא [כמש"כ הב"י בדעת הרמב"ם הובא להלן ע"ב]. המרומי שדה [ל ב] כתב משום שלא משמע בלשון המשנה.

לפי הפירוש השני ברש"י נחלקו האם הא דכל הקודם זוכה מיירי דוקא בשעה שאסור להוציא זבלים או דמיירי אף בשעה שיש רשות להוציא זבלים. והנה הגמ' להלן ביארה מחלוקתם בברייתא בענין אחר, וצ"ל שהמחלוקת במשנה אינה אותה מחלוקת בברייתא.

כתב השיטה בשם הגליון [וכע"ז כתב בתוס' ר"פ] שרש"י הוצרך לפרש שני פירושים שתלויים באוקימתא בגמ'. לפי הס"ד בגמ' מיירי מתנ' בשעת הוצאת זבלים, א"כ מיירי ת"ק דמתנ' בעבד ברשות, וא"כ צ"ל שפליגי האם זכה בגופן. הלישנא אחרינא קאי לפי האוקימתא בגמ' שמתנ' מיירי שלא בשעת הוצאת זבלים, ואז אמר ת"ק כל הקודם זכה, ופליגי רשב"ג וסבר שאף ברשות זכה.

24. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ל עמוד א

אפילו תימא רבי יהודה וכו'. ואם תאמר והא מתניתין קתני כל הקודם בהן זכה. וי"ל דהיינו לאחר שהזיק אבל יש לו רשות להניח ומשהזיק יזהר ליטלנו קודם שיטלנו אחר. הרא"ש ז"ל.

25. תורת חיים על בבא קמא דף ל/א

בנר חנוכה פטור מפני שהוא רשות מצוה. תימא מדקאמר מפני שהוא רשות מצוה משמע דברשות בית דין אינו פטור וא"כ בכל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים אמאי פוטר ר"י אם הזיקו הא לא הוי רשות מצוה ויש לומר דאף על גב דרבי יהודה מחייב ברשות בית דין שאני הכא שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ כדקתני טעמא בהדיא גבי זבלים אדם מוציא זבלו לר"ה וכו' שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ דלאו דוקא לענין זבלים בלבד אמרינן הכי אלא הוא הדין לענין שאר מקלקלין כגון פותקין ביבותיהן וכו' וכן איתא בהדיא בתוספתא דמכילתין בפ"ב דלאו לענין זבלים בלבד אמרינן שע"מ כן הנחיל יהושע את הארץ וכיון דמעיקרא לא ניתנו ערי ישראל אלא בתנאי זה לכך פטור אבל רשות ב"ד לא מהני למיפטר אלא א"כ מקום מצוה.

26. חדושי הרשב"א על מסכת בבא קמא דף ל/ב

תנן ההופך את הגלל לרשות הרבים כו'. וקא סלקא דעתיה השתא דרב דאמר קנסו גופן אטו שבחן, ה"ה דקניס גוף שאינו משביח כגלל אטו גוף המשביח, ופרקה ר"נ בר יצחק גלל קא רמית, דבר שיש בו שבח קנסו גופן אטו שבחן, אבל גלל דלא משבח כלל לא קנסו בו:

27. שערים מצויינים בהלכה

לאותו שקדם וזכה. הקשה בים התלמוד, מאי קמ"ל פשיטא דכיון שזכה נעשה שלו לגמרי ואסור לגזול ממנו, [ותירץ דס"ד כיון דקנייתו הוא מצד תקנת חז"ל, א"כ דומה להא דמצאיתא קטן דאין בהם גזל אלא מפני דרכי שלום לבד ואין מוציאין בדיינים משום דאין להם קנין אלא מדרבנן [עי' במס' גיטין נט:], וא"כ ה"ה כאן כיון שע"י שקנסו לזה נעשה הפקר, הוה אמינא דאין בזה משום גזל, וקמ"ל דיש בו משום גזל. ובשו"ת תורת מרדכי (סי' רכו – בהגה"ה) תירץ עפ"י מש"כ היראים מובא במג"א (סי' תרלו סק"ג) דאפילו למאן דמתיר גזל כותי, מ"מ לא מקרי לכם ואין להמוחזק בו זכיה וקנין להיות שלו ממש, א"כ הו"א דאף המקלקל ברה"ר, אף שקנסו להפקיע זכות הבעלים, מ"מ אין בזה קנין מוחלט למי שזכה בו להיות כשלו ממש, להכי אשמועינן דאסורין משום גזל דיש בזה קנין וזכיה להיות ממש כשלו.

28. תוספות מסכת בבא קמא דף ל עמוד ב ד"ה שטר שיש

שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית - נראה לר"י שר"מ קונס להפסיד החוב לגמרי אפי' בהודאה ועדות אחרת כדמשמע לישנא דאין גובה לא את הקרן ולא את הרבית דמשמע דאין גובה כלל וכן משמע מדמדי לקנסו גופו משום שבחו שמפסיד גוף הממון ואין להקשות דפרק איזהו נשך (ב"מ דף עב. ושם) מדמי הך דהכא דשטר שיש בו רבית לשטרי חוב המוקדמין ומוקי ההיא דשטרי חוב כר"מ והיכי מדמי דהכא מפסיד גוף המלוה והתם אינו מפסיד אלא השטר דמה שאין מפסיד שם אלא השטר לפי שלא היה עבירה בגוף המלוה אלא בשטר אבל ברבית יש עבירה דהלואה ברבית אפי' בלא שטר אף על גב דאמרינן דמשעת כתיבה עבד ליה שומא בלא שטר נמי איכא איסורא בהלואה הקשה ריב"א אם יפסיד כל חובו לגמרי מצינו הלוי חוטא נשכר ואור"י דאין זה קושיא כי המלוה שמרויח קנסו בגוף מחמת השבח ומתוך כך יזהר אבל הלוי אין לנו במה לקנסו שתחילתו על מנת לפרוע הוא לזה.

29. ברכת אברהם

מלוה כל"צ שכתב דאין הלוי עובר עד שעת נתינה. ומיכו
התלמידים העירו דהא מ"מ עובר על לפני עור לא תתן
מכשול מלד שכשיל המלוה צלל תשימון ושפיר הך החוס'
דכוח חוטא נשכר.

תוד"ה שטר הך ריב"א אם יפסיד כל חובו לגמרי מצינו
הלוי חוטא נשכר, והגרע"א צו"ת רע"א החדש
בחידושים על דף ל"ד הקשה מכאן על המל"מ פ"ד מהל'

• דף על הדף מסכת בבא קמא דף ל עמוד ב

בגמ': עד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא דמשעת כתיבה דעבד ליה שומא (שם עליו נשך ועבר בלא תשימון - רש"י) אבל הכא מי יימר דמזיק.
לכאן נראה מכאן דלא כהיד מלאכי בסי' שס"ז שכתב דלפני עור לא תתן מכשול כבר עוברים בשימת המכשול ואפי' שבסוף לא נכשל בו אדם, דבמשך חכמה (פ' קדושים) עה"פ לפני עור כתב דאיסור עשיית בור ילפי' מלפני עור ל"ת מכשול, ואי נימא כיד מלאכי מה קאמר מי יימר דמזיק, הא כבר עבר מיד בשימת המכשול על לפני"ע וא"כ דומה לשטר שיש בו ריבית שמיד בחתימתו עברו על לאו של לא תשימון, ומזה נראה דאין עוברים על ולפני עור אלא אם נכשל.

30. נחלת משה

בא"ד ואומר ר"י דאין זה קושיא כי המלוה שמרויח וכו'.
דהנה כל המטרה של הקנס הוא לא כדי שהחוטא יפסיד אלא כדי שלא ילוי בריבית. והנה אם היו החכמים קונסין את הלוי ואומרים לו שהוא מחוייב לשלם הקרן והריבית אז עיי"ז לא הי' נמנע מללוות עוד פעם בריבית דמי שלווה בריבית הוא לווה משום שהוא זקוק לכסף ואין לו ברירה אלא ללוות בריבית וא"כ אפי' אם ישלם פעם ריבית לא ימנע מללוות עוד פעם בריבית וק"ו שאם יאמרו החכמים שהלוי צריך לשלם רק הקרן דודאי לא ימנע הלוי מללוות עוד הפעם בריבית לכן קנסו רבנן את המלוה (שהוא מלווה בריבית כדי להרויח) ואמרו שאינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית וממילא עיי"ז יפחד מללוות בריבית דיחשש דתיכף אחר ההלואה ילך הלוי לב"ד ויפסידו אותו את כל הקרן. והנה אם היו רבנן קונסין אותו רק הריבית לא הי' נמנע מללוות עוד הפעם בריבית דחושב בלבו דבין כך לא אפסיד מזה לכן הוצרכו רבנן לקנסו אף הקרן כדי שיפחד מללוות בריבית.

31. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף ל עמוד ב

ח] בא"ד - הקשה ריב"א אם יפסיד כל חובו לגמרי מצינו הלוח חוטא נשכר - הקה"ח [סימן לח - א] מביא תשובת הרא"ש שמסתפק האם הלוח עובר על איסור ריבית מזמן הלואה או מזמן נתינת המעות. המל"מ [מלוה ד - ב ד"ה כתב] מביא תשובת מהר"א ששון שג"כ הסתפק בזה, [1] והמל"מ מביא תשובת מהרל"ח שכתב כיון שהלוח אינו עובר בלאו דלא תשימון אלא בלאו דלא תשיך בלבד, לכן הלוח אינו עובר מזמן הלואה אלא מזמן נתינת מעות. [2] רע"א [למשנה סנה' פ"ג אות י ובחי' אצלנו] מוכיח מקושיית הריב"א שהקשה שמצינו לוח חוטא נשכר שס"ל שהלוח עובר מזמן ההלואה, דאם אינו עובר אין הלוח חוטא. ומוסיף רע"א, אף דמבואר בגמ' [ב"מ עה ב] ונפסק ברמב"ם [מלוה ד - ב] שהלוח עובר בלפני עיוור, מ"מ דוחק לפרש שכוונת הריב"א שהלוח חוטא משום שעובר בלפני עיוור. ועיין להלן.

המל"מ [מלוה ד - ב ד"ה כדרך] מביא הפני משה שכתב שאין הלוח עובר בלפני עיוור היכא דהמלוה בל"ה היה מלוה אותם מעות לאדם אחר, והמל"מ פליג עליה. ולפי הפני משה י"ל דלכן דוחק לפרש קושיית הריב"א שהלוח חוטא משום לאו דלפני עיוור, די"ל שמיירי באופן שהמלוה בל"ה היה מלוה לאחר.

32. תוספות מסכת בבא קמא דף ל עמוד ב ד"ה וחכמים אומרים

וחכמים אומרים גובה את הקרן כו' - משמע שגובה ע"פ השטר אפי' ממשעבדי וקשה לר"י למה השטר כשר כיון שהעדים עוברים על לא תשימון אף על גב דאינם עדי חמס דאין מרויחין כלום הא קי"ל כאביי (סנהדרין דף כז.) דמי שאוכל נבלות להכעיס פסול ... [1] וי"ל דלא תשימון עליו נשך לאינשי במלוה ולוה וערב משמע להו ולהכי לא מפסלי בהכי כדאמרינן (שם דף ה:): לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו [2] א"נ כגון שיש עדים שהם אנוסין מחמת נפשות וכן צ"ל בשטרי חוב המוקדמים דיש מעמידין אותה כר"מ אבל לרבנן כשרים ואפי' רבי מאיר אין פוסל אלא מטעם קנס ואמאי הלא עדים פסולים הם שחתמו על שטר מוקדם אלא י"ל שיש עדים שהיו אנוסים מחמת נפשות א"נ כגון שאמרו טעינו בשנת המלך

• דבר יעקב מסכת בבא קמא דף ל עמוד ב

טז] בא"ד - א"נ כגון שיש עדים שהם אנוסין מחמת נפשות - הגרש"ש [ב"ק סימן כח] מקשה אם יודעים שהעדים היו אנוסים לחתום, א"כ איך גובים ע"י השטר, הרי חתימתם היתה באונס. ואף שסיבת האונס היא הרבית ולא עצם החוב מ"מ אין ראיה מחתימתם מאחר והיו אנוסים לחתום. [I] הגרש"ש מתרץ דמיירי שהלוח אנס אותם, וכיון שהאונס היה ע"י הלוח איכא דעת מתחייב ומהני השטר.

[II] בש"ר דוד [אות שפ] מתרץ דלגבי הקרן רצו לחתום בלי אונס, ורק משום הרבית היה צריך להכריחם לחתום, וכיון שחתמו מחמת אונס שוב אינם עוברים איסור, ושוב הוי חתימתם על הקרן חתימה מעליא. וכע"ז מתרץ המנח"ש.

ואומר ר"י דהלכה כרבנן אף על גב דקי"ל (כתובות דף ס:) כר' מאיר בגזירותיו דוקא בגזירותיו ולא בקנסותיו וכן פסקו הלכות גדולות כרבנן דר"מ מטעם זה במעוברת חבירו ומינקת חבירו (יבמות לו:): [עי' תוספות זכאים קד. ד"ה א"ר עקיבא].

33. רשימות שעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת בבא קמא דף ל עמוד ב

[3] ובקצה"ח (רס"י נ"ב) תירץ ע"פ ד' התוס' בסנה' (דף סא. בד"ה ר"ל כו') שאינו נעשה מומר לע"ז באותה שחיטה, וכן כאן בשעת החתימה לא נפסלו לעדות עד לאחר גמר העבירה, אך כשחתמו היו כשרים. והנתיבות השיג שניתן להבחין בין מומר הפסול לשחיטה לבין רשע הפסול לעדות. במומר אין עצם מעשה העבירה הדבר הפוסל אלא הפוסל הוא הרשעות שבגברא, וראייה לכך מן ההפרש בהלכה בין מומר להכעיס שפסול לשחיטה למומר לתיאבון שלא נפסל אף על פי ששניהם מזידים ועברו על אותה העבירה של אכילת נבילות. וע"כ שההבדל ביניהם הוא ברשעות הגברא. וכן מוכח משיטת התוס' בחולין (דף יד. בד"ה השוחט, ועיין בפוסקים) שאינו נעשה מומר עד שעבר על העבירה ג' פעמים והוא שיעור ברשעות הגברא. ולכן אינו נפסל עד שיגמור את העבירה כי רק אז חל שם רשע גמור בגברא. ומפני כך לגבי שחיטה מומר פסול כעכו"ם - כלומר שלענין דינים האלה נחלשה ופקעה קדושת ישראל שלו. מאידך בנוגע לפסול עדות - עצם מעשה העבירה פוסל בשעת עשיית העבירה, ואין נ"מ לנו בין להכעיס לבין לתיאבון. שניהם פוסלים כי עצם מעשה העבירה פוסל ולא חלות הרשעות והמומרות שבגברא.

דף ל ע"ב; גמרא: אבל הכא מי יימר דמזיק.

לכאורה לפי מה שכתב ה"לבוש" דמדחייבה תורה לשלם בכל אבות נזקין, (עיין לשון הגמרא בזבחים דף מה, דמשמע כמו שכתב ה"לבוש" דמחייב התשלומין מוכח דאסור לעשות התקלה), מכלל דמן-התורה אסור להזיק, וכן מבואר לקמן (דף נא ע"א) אי דשוו שליח אין שליח לדבר עבירה, וכן לעיל (דף ו ע"א) מה לבור שכן שלא ברשות, משמע דמן-התורה אסור לעשות בור ברשות-הרבים, ואם כן קשה קצת מאי קאמר מי יימר דמזיק הא כבר עביד איסורא במה שעשה תקלה ברשות הרבים. ואפשר דאף דעשה איסור תיכף בשעת עשיית התקלה, מכל-מקום כיון דעיקר טעמו של האיסור הוא משום שלא יזיק, איסורא מיתלי תלי וקאי, דאם מזיק לבסוף איגלאי-מילתא דכבר עבר על האיסור, מה שאין כן אם לא הזיק, איגלאי-מילתא דלא עביד איסורא כלל, דוגמא לזה שנסתפקו האחרונים בלאו דלפני-עור אם השני לא עבר על האיסור, אם זה הראשון עובר על לפני-עור.*

35. מהר"ץ חיות מסכת בבא קמא דף ל עמוד ב

רש"י ד"ה בהלכה ואין מורין כן קא מפלגי ואי אתי מרישא לאמלוכי אמרינן ליה אסור. נ"ב הנה בכ"מ (שבת יב ע"ב ביצה כח ע"ב מנחות לו ע"ב) **פרש"י אין מורין כן לרבים משמע אבל ליחיד אשר בא לשאול להחכם בביתו מורין כן** ועי' ג"כ רמב"ם פ"ד מהל' תפילין ה"י"ד ופ"ד מהל' יום טוב הל"ט דדוקא לרבים אין מורין כן. ועי' (תענית כו ע"ב עירובין עב ע"א) אם אמרינן הלכה אז דרשינן אפילו בפירקי ואם אמרינן נהגו העם כפלוגי ג"כ לא אמרינן לא איסור ולא היתר עכ"פ ל"א אסור **ואיך כ' רש"י כאן דאין מורין ואם אתי לאמלוכי אמרינן ליה אסור באמת דפרש"י כאן מוכרח מן סוגיא** דהכא דהרי מקשה מרב הונא דאפקר חושלי ומאי קושי' דלמא רב הונא לא הורה כן ברבים אלא ודאי דגם ליחיד אסור להורות היתר אכן עדיין התמיה במקומה עומדת מדוע ישתנה משאר דוכתא דהפי' דוקא לרבים אין מורין כן:

36. רמב"ם יד החזקה הלכות נזקי ממון פרק יג

(יד) לא יוציא אדם תבנו וקשו לרשות הרבים כדי שידושו ויעשו לו זבל ואם הוציא קנסו אותו חכמים שיהיו כהפקר וכל הקודם בהן זכה מעת שנידושו והשביחו ואם קדם אדם וזכה בהן משעת הוצאה לרשות הרבים אין מוציאין מידו ואע"פ שהן כהפקר אם הוזק בהן אדם או בהמה הרי זה המוציא חייב לשלם:

37. לחם משנה על הלכות נזקי ממון פרק יג הלכה יד

לא יוציא אדם תבנו וקשו וכו'. כתב הרב"י ז"ל בכ"מ דקשה על רבינו ז"ל דכיון דת"ק ורשב"ג פליגי בהלכה ואין מורין כן בפרק המניח היה לו לפסוק רבינו ז"ל דהלכה ואין מורין כת"ק ותיירץ דדיחויא בעלמא היא דקאמר בגמ' דפליגי בהלכה ואין מורין כן. וקשה אי לא פליגי בהאי במאי פליגי אי פליגי בקנסו גופן דלת"ק לא קנסו ולרשב"ג קנסו א"כ הקושיא תגדל יותר דהיה לו לפסוק כת"ק דלא קנסו גופן. ולכך נ"ל דרבינו ז"ל מפרש כפירוש רש"י ז"ל קמא שפירש במתני' דרשב"ג ות"ק דמתני' פליגי אי קנסו גופן משום ממונן אי לא וקי"ל כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו וא"כ הדרינן לכללן. ...

38. אילת השחר מסכת בבא קמא דף ל עמוד ב

שם. הלכה ואין מורין כן. והרמב"ם פסק דמורין כן, וכתב הכס"מ דתירוצ' הגמ' הוא רק דיחוי, ובלח"מ הקשה דא"כ פליגי אי קנסו גופן וצריך לפסוק כת"ק, עי' בבהגר"א סי' תי"ד דס"ל להרמב"ם שההלכה תמיד כאמורא שנזכר אחרי המ"ד הראשון, ויש להוסיף דהא מעשה רב, ור' אדא עשה מעשה, ומרב לא מצינו דעשה מעשה נגד.

39. ספר דרך חיים - הקדמת המחבר

ומפני כי המסכתא המהוללה היקרה היא מסכתא אבות אשר במסכתא הזאת נכללו כל דברי המוסר והוא מעט הכמות ורב האיכות, עד שאמרו בפרק המניה (בבא קמא ל' ע"א) אמר רב יהודה מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות עד כאן. ומה שסובר רב יהודה שהחסידות תולה במילי דנזיקין ורבא סבר שהחסידות תולה במילי דאבות ולאמרי לה במילי דברכות, ופירושו זה כי שלימות האדם הוא בשלשה פנים שאין האחד כמו השני. כי צריך האדם שיהיה שלם עם זולתו מבני אדם, וצריך שיהיה שלם בעצמו עד שהוא בריה שלימה וצריך שיהיה שלם עם בוראו דהיינו בדבר שמגיע לבוראו, ואלו ג' שלימות כוללים הכל ויתבאר דבר זה בפרק משה קבל באריכות ואין להאריך כאן. וסבר רב יהודה מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין שלא יגרום היזק לזולתו מבני אדם. והוה עיקר החסידות כאשר זולתו לא ימצא היזק ממנו. שאם אין מקיים דבר זה וגורם לזולתו היזק, אין ראוי שיהיה נקרא חסיד ולכן מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין, ולא אמר שיגמול חסידים ויתן צדקה שודאי ראוי לעשות הטוב לזולתו, ואין זה מורה על חסידות יתירה, אבל כאשר נזהר במילי דנזיקין אף אם אין עושה בידים כלל רק שנוהר שלא יגיע היזק ורע לזולתו בגרמתו על ידי שלא נזהר בהיזק זה חסיד גמור.

ולרבה דאמר לקיים מילי דאבות כלומר שיעקר החסידות הוא בזה כאשר הוא איש שלם בעצמו והמדות הטובות הם שלימות עצמו, וסבר רבא כי יותר ראוי שיקרא חסיד כאשר הוא שלם בעצמו דבר שמגיע לעצמו והוא עיקר יותר לחסידות, ולאמרי לה לקיים מילי דברכות הוא השלימות השלישי שהוא שלם עם בוראו לברך את שמו ית' על כל דבר ודבר ואין שם שמים מסולק מאתו, וסברי דיותר ראוי שיהיה החסידות תולה בזה כאשר הוא שלם עם בוראו. ואפשר כי אין כאן מחלוקת כלל ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, כי האדם אינו יושלם עד שהוא חסיד גמור בל' דברים אלו שמשלימים האדם עם בוראו ועם זולתו מבני אדם ויהיה שלם בעצמו גם כן ואז הוא שלם לגמרי. ועם כי יש בזה עוד דבר מופלג בחכמה מוכח על הפירוש שאמרנו, כי האדם יש בו ג' חלקים הגוף והנפש והשכל, לרב יהודה החסידות הוא שיהיה שלם בנפשו, וזה כי שמירת הנזיקין שלא יעשה דבר רע כי הנזיקין הם רעים לגמרי כי אין דבר טוב ודבר הנאה יש בנזיקין, ולא כמו שאר חטאים אשר יש לאדם הנאה בהם אבל הנזיקין שהם נזק אין לאדם שום טובה והנאה בהם, ואם אינו נזהר בנזיקין כלל ועושה היזק בידים לחבירו זהו נפש רע כדכתיב (משלי כ"א) נפש רע אוותה רע ור"ל כי מי שהוא רע בעצמו נפשו מתאוה לדבר שהוא רע בעצמו אף כי אין לו שום הנאה בזה, רק בשביל שהוא רע הוא נמשך אל הרע בטבע, והמרחיק א"ע מן הנזיקין מורה שנפשו מסולק מן הרע לגמרי עד ששמירה מנזיקין ביותר שמרחיק עצמו מן הרע דבר שאין הנאה ותועלת בו מורה על שלימות נפשו שאינו נפש רע, וזה שאמר שיזהר במילי דנזיקין, אבל דבר שיש לו הנאה בו בוודאי דבר זה הוא מחמת יצרו שבגופו שהוא מתאוה לתאוות ולהנאות מחמת חומרו הרע, כמו שהם כל מדות הטובות ומדות הרעות שיש לאדם הנאה מהם וכל זה מתיחס אל הגוף, אבל דבר שאין לו הנאה כמו הנזיקין שאין בהם הנאה כלל אינו אלא נפש רעה בעצמו כאשר יעשה היזק לזולתו לפיכך אמר שיזהר במילי דנזיקין ודבר זה הוא מבואר. ולרבה מילי דאבות שהם דברי מוסר המייסרים את הגוף של אדם כמו שהתבאר למעלה כי זהו ענין המוסר, וסובר כי החסידות תולה כאשר אין בו פחיתות אשר נמצא בגוף. ולא יאכא דאמרי מילי דברכות דבר זה הוא מצד השכל אשר הוא מבוקש לה ותדבק בו יתברך נותן ברכה אליו על הכל וזהו הדביקות בו יתברך, אשר הדביקות בו יתברך הוא בקשת השכל כמו שיתבאר הרבה, וכאשר האדם הוא נותן ברכה על הכל השכל שלו מבקש הדביקות בו ולכך הוא נותן ברכה אליו תמיד, ואלו דברים עמוקים עוד ואין כאן מקום זה.

40. בן יהוידע על בבא קמא דף ל/א

שם ואמרי לה מילי דברכות. נ"ל בס"ד, על פי מ"ש הגאון יערת דבש ז"ל בדרוש ג' בענין שמונה עשרה ברכות העמידה, שהאדם יקח מוסר השכל לקיים הוא בעצמו ענין הדברים שמוציא מפיו בשמונה עשרה ברכות העמידה, ואזכיר דבריו בקיצור ובשינוי קצת, והוא תחלת הכל אומר אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך, שצריך שיקיים דבריו אלו להזהר שלא יגיד בפיו אלא תהלותיו יתברך, ולא ידבר שקר וליצנות ודברים בטלים וכיוצא... וברכה שביעית, ראה נא בענייני, גם הוא ישתדל לגאל את השבויים, ואת האסורים בבית הכלא. וברכה שמינית, רפאינו, גם הוא ישתדל לבקר את החולים, ולהשגיח ולהשתדל על רפואתם בגופו ובממונו. וברכה תשיעית ברכינו וכו' ילמוד להתמיד להיות להיות מאמין באמונה זו, ליחס כל דבר להשגחתו יתברך, ולא יאמר כוחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה, אלא יהיה מודה ומאמין בכל לבו, (כל) [כי] משאו ומתנו ועסקיו תלויים בידו יתברך, כמ"ש [דברים ח' י"ח] וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, ועל ידי כך מוכרח שירבה בצדקה, כי משלו יתברך הוא נותן. ... וברכה ארבע עשרה תשכון וכו', ילמוד להשתדל לעשות תיקון לישוב ארץ ישראל, ולקרב התועלת ליושביה, וידרוש בשלומה, ויחזיק ביד יושביה, וכן ישתדל להיות מתושביה, להתפלל תמיד על משיח בן יוסף. וברכה חמש עשרה, את צמח דוד, ילמוד שיהיה מצפה לתשועתו יתברך תמיד, בכל זמן ובכל עידן בלב שלם. וברכה שש עשרה, שמע קולינו, ואל תשיבנו ריקם מלפניך, גם הוא יזהר שאם איש ישראלי יבקש ממנו דבר ... ולפי האמור יתבאר בס"ד שפיר דברי המאמר כאן, דאמר לקיים מילי דברכות, הם ברכות של תפילת העמידה, שמתפלל ג' פעמים ביום, יקיים אותם בעצמו כאמור: